

وزیر معارف و مدارس علوم دینیہ

در این چند ساله اخیر وقتی که از وزارت معارف گفتگو بمیان میاید همچو متبادر بذهن میشد که تالیسی است مرکب از چندین اداره که فقط برای اصلاح مکاتب مسلمان و مدارس اطفال تشکیل شده و جز تأسیس مدارس ابتدائی و متوسطه و بذل توجه در امور تعلیمات کودکان وظیفه و تکلیفی ندارد و در نتیجه این معنی که تنها از عدم عنایت و توجه اولیای امور بمسائل تعلیمات عالیہ و علوم قدیمہ اسلامی حاصل شده بود امر مدارس قدیمہ بکلی مختل و معارف اسلامی که عبارت بود از ادبیات و فقه و اصول و کلام و فلسفہ الهی رفته رفته نسبتاً منیسا شده علوم عزیز القدر مشرقی که فعلاً اروپائیان در ترجمه و نقل آن سعی ها میکنند ورنجها میبرند در مہدیدایش خود روبروال و بیستی رفته و میروند .

آری همان مدارس که مراد ابوعلی و فخر رازی و خواجه نصیر الدین و صدر المقلین در فلسفہ و شیخ طوسی و سید بن مشهورین و عثمائی در فقه و سعدی و سنائی و خنیم و ابوالفرج و خوارزمی و همدانی در ادبیات و ابوریحان و غیاث الدین جمشید و خواجه طوسی در ریاضیات و غزالی و ابن سکنہ رازی در اخلاق بود و آہمین اواخر نزد علماء و دانشمندان معروف را در دامان خود پرورش داد امروز متبدل گشته است بپیرانہ های گمنام و تاریخی در بیغولہ های شهر که جمعی آنرا محل ازوا و عزیمت یا جایگاه آن پروری و بطالت قرار داده اند . و بالنتیجہ مکتب نفیسہ قدیم کہ دارای جو امر علم و ادب و مشتمل بر حاصل تجربیات و مطالعات ہزار سالہ علماء و فضلاء باستان و بالاخرہ میراث پیشینان ما بوده است امروزہ باید بدستگیری مستشرقین از این مملکت مهاجرت کردہ و در موزہ های اروپا جای گرفته یا در کنج طاقچہ های کتب مدارس قدیمہ در زیر نمافہ های گرد و غبار مستور مانده است و بجای آن کہ خانہ های امروزہ فقط مرکب شده است از یک چند مجلد کتب کلاسیکی ابتدائی کہ برای کودکان دبستان تالیف نموده اند .

دانشمندانیکہ ترقیات عجیبہ عہد عباسی و سلجوقی و صفوی و حتی تاہمین اواخر آثار علمیہ سی سال قبل از این را ندیدہ عبرت ملاحظہ کرده اند اگر آن دولتی و ادب را باوضع رقت انگیز کنونی مدارس مقایسہ نماید تاچہ درجہ طبقہ حاضرہ و بالاخص زمامداران امور را مسئول این تاخر و انحطاط خواهند دانست . ممالک شرقی همچو مصر و مخصوصاً مصر و سوریه کہ وقتی در عالم ما باما ہمدوش بودہ اند نہ فقط علوم قدیمہ خود را قربانی مدارس ابتدائی کردہ اند بلکہ هنوز جامع الازہر ایشان بہترین یونیورسیتہ ہی عالم اسلامی را تشکیل میدہد . ندیمی است حفظ علوم و آثار ادبی کہ بہر ذخائر ملی و نفیس ترین اقتضارات یک قوم است از وظائف حتمیہ دولت و مخصوصاً وزارت معارف مسئول رفتی تقدم آن میباشد .

چقدر ما بہ امیدواری است کہ حضرت اشرف آفر نصیر الدولہ وزیر معارف بر این وظیفہ وجدانی خود متذکر شدہ و برای اصلاح این امر داخل در اقدامات و ہدایت شدہ اند چنانکہ اخیراً متحدالمالی را کہ ذیلاً درج میشود بعنوان عموم آقایان علماء اعلام و حجج اسلام دارالخلاہ کثر اللہ ائملہم ارسال و بایشان برای این اصلاحات در مذاکرات داخل شدہ اند .

امیدواریم کہ آقایان علماء اعلام نیز این مقصود مقدس را مقنن شمرده و برای حفظ علوم اسلامی و تنظیم امر طلاب با آقای وزیر معارف ہمقدم شوند تا از بزرگ مساعی اولیای دولت و علماء ملت عالم علم و ادب اسلامی از این حالت تنزل و انحطاط رہائی یافته مجد و استقلال قدیمی را دوبارہ حائر شود .

وزیر معارف نہ فقط ہم وجد جہد خود را مقصود ترقی مدارس میدہد نمودہ بلکہ ترقی و انتظام مدارس قبی را ہم وسایل پیشرفت معارف مملکت میداند و ہمین ترقی در چندی قبل متحدالمالی بعموم علماء اعلام دارالخلاہ

مدارس قدیمه برنیامده و نظارت مخصوص در امور تحصیلیه طلاب نموده اند مسلم است بواسطه اطمینان کاملی بوده است که بعلماء اعلام هر عصری داشته اند لیکن با کمال تأسف بطوریکه خاطر آن ذوات محترم مستحضر است اغلب طلاب علوم دینی که در مدارس سکونت دارند علی ما ینقی بوظایف تحصیلی و اخلاقی خود عمل ندارند و واضح است که هرگاه تسویف و مساعدت در این امر مهم بهمین رویه باقی باشد ناچار منجر بضمحلاله این علوم شریفه و باعث انحطاط دینات خواهد بود این است که دولت با اهمیت فوق العاده که لایق اینموضوع است تذکراً خاطر شریف را متوجه نموده حسن مراقبت جناب مستطاب عالی را در مدرسه که مربوط بخودتان است جلب مینماید و منتظر است که در آتی بطوریکه لازم است مراقبت فرموده امور مدرسه را از هرجهت قرین انتظام و انضباط فرمایند که محصل از غیر محصل ممتاز شوند از طرف وزارت معارف هم در هر موقع که مساعدت لازم باشد و اخطار فرمایند البته کوتاهی نخواهد شد « نصیر الدوله وزیر معارف »

فرستاده که قبلاً درج میشود .
امیدواریم علماء اعلام و صحیح اسلام این مقصود مقدس وزیر معارف را مغتنم شمرده و در این راه پیشقدم اصلاحات مفیده شده عالم اسلامیت را از مساعی خود خورسند سازند .

✽

متحد المالی است که باقیان علماء اعلام که
مدارس ملی در تحت مراقبت ایشان است مرقوم شده بخاطر محترم پوشیده است که عظمت و اقتدار دولت ترقی و اعتبار مات منوط بحفظ قوانین مذهب و استحکام سیاسی شریعت است و نظر باین مقصود مقدس دولت علیه همواره همت خود را مصروف ترویج و اشیدد اساس دین مین داشته و خواهد داشت

اول موضوع مهمی که در این منظور مدخنت نامه دارد تکمیل معارف اسلامی و ترقی معلومات مذهبی است که هم وقت طلاب و محصلین علوم دینیه با مراقبت کامله علماء اعلام قایم باین وظیفه بوده اند و اینکه اولیای دولت و وزارت معارف تا کنون تجداً در مقام اصلاح و انتظام

اخطارات و متحدالمال های وزارتی

رفع احتیاج مراجعه شود .
وزارت معارف
از کلیه مجلات و جرایدیکه در حوزه ماموریت جنابعالی طبع و نشر میشود باید بموجب ماده ۹ از فصل دوم قانون مطبوعات دواسخه از هر شماره برای کتابخانه ارسال شود و چون تا کنون این ترتیب معمول و مجری نبود لازم است جنابعالی بمدیران جراید و مجلات مطبوعه

آقای رئیس معارف
چون رؤسای معارف ولایات وظایف اداره مطبوعات را نیز عهده دار میباشد لذا لازم است صورتی از کلیه مطبوعات اعم از جراید و مجلات و کتب مطبوعه بطور تفصیل تهیه و ترتیب داده بانضمام صورتی از مطابع اساسی مدیران آنها و کتابفروشان محل ماموریت خودتان برای اداره مطبوعات ارسال دارید که در مواقع لازمه برای